

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

કે. આર. અનિતા અને અન્યો

વિરુદ્ધ

પ્રાદેશિક નિયામક, ઇ. એસ. આઈ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ સ્ટેટ ઇન્સ્યોરન્સ)(કર્મચારી

રાજ્ય વિમા નિગમ) કોર્પોરેશન અને અન્યો

સપ્ટેમ્બર ૧૭, ૨૦૦૩

[માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી શિવરાજ વી. પાટીલ

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ડી. એમ. ધર્માધિકારી]

કર્મચારી રાજ્ય વીમા અધિનિયમ, ૧૯૪૮-કલમ ૧ (૪), (૫) અને
(૬)-રાજ્ય સરકાર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી વાર્ષિક હરાજીના આધારે
લાઇસન્સધારક ઠેકેદારો દ્વારા ચલાવવામાં આવતી તાડી ની દુકાન-કાયદો-

ઠરાવ્યુ, તાડીની દુકાનને લાગુ કરવા માટે અધિનિયમની અનુસૂચિમાં 'દુકાન નો સમાવેશ થાય છે, જેને કલમ ૧ની પેટા-કલમ (૪) ની જોગવાઈ હેઠળ મુકિત આપવામાં આવી નથી, કારણ કે તે ન તો રાજ્ય સરકાર સાથે સંબંધિત છે અને ન તો તેના નિયંત્રણ હેઠળ છે, કાયદો લાગુ પડે છે-કેરળ દારુબંધી અધિનિયમ અને નિયમો.

રાજ્ય સરકારના દારુબંધી વિભાગ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવતી વાર્ષિક હરાજના આધારે ચલાવવામાં આવતી તાડીની દુકાનોના સંદર્ભમાં અપીલકર્તાઓ લાઈસન્સધારક-ઠેકેદારો છે. અપીલકર્તાઓએ કર્મચારી રાજ્ય વીમા અધિનિયમ, ૧૯૪૮ હેઠળ જરૂરી તેમના લાઈસન્સના સમયગાળા દરમિયાન ફાળો આપ્યો ન હતો કારણ કે કાયદાની જોગવાઈઓ તાડીની દુકાનોમાં કામ કરતા કર્મચારીઓને લાગુ પડતી નથી. પ્રતિવાદી-કોર્પોરેશને તપાસ હાથ ધરી હતી અને તાડીની દુકાનો આ કાયદા હેઠળ આવરી લેવામાં આવી છે તેવું વલણ રાખીને અધિનિયમ હેઠળ અપીલકર્તાઓ સામે ફાળો એકત્ર કરવા માટે વસૂલાતની કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી.

અપીલકર્તાઓએ આ કાયદા હેઠળ કર્મચારી વીમા અદાલત (ઈ. આઈ.) (એમ્પ્લોયમેન્ટ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્ટ) (કર્મચારી વિમા કોર્ટ)કોર્ટ સમક્ષ અરજીઓ દાખલ કરી હતી જેમાં જાહેરાત કરવામાં આવી હતી કે ૧૯૯૧-૧૯૯૪ના સમયગાળા દરમિયાન અપીલકર્તાઓ દ્વારા ચલાવવામાં આવતી તાડીની

દુકાનોને આ કાયદાના કાર્યક્ષેત્ર હેઠળ લાવી શકાતી નથી કારણ કે તાડીની દુકાનો ખાસ કરીને કાયદાની કલમ ૧ (૫) હેઠળ રાજ્ય સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ ૧૮/૦૯/૧૯૭૪ ના જાહેરનામામાં સમાવેશ પામેલ નથી. અપીલકર્તાઓએ ઇ. આઇ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્ટ) કોર્ટ સમક્ષ દલીલ કરી હતી કે અગાઉના ઠેકેદારો ઇ. એસ. આઇ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ સ્ટેટ ઇન્સ્યોરન્સ) (કર્મચારી રાજ્ય વિમા)યોજનાનું પાલન કરી રહ્યા હોવા છતાં અપીલકર્તાઓ આ કાયદા હેઠળ જવાબદાર નથી. ઇ. આઇ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્ટ) (કર્મચારી વિમા કોર્ટ)કોર્ટે અપીલકર્તાઓની અરજીઓને મંજૂરી આપતા જણાવ્યું હતું કે કાયદાની જોગવાઈઓ અપીલકર્તાઓની તાડીની દુકાનોને લાગુ પડતી નથી.પ્રતિવાદીઓએ ઇ. આઇ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્ટ) (કર્મચારી વિમા કોર્ટ)કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોની માન્યતા અને ખરાપણાને હાઈકોર્ટ સમક્ષ પડકાર્યો હતો.ઉચ્ચ અદાલતે પ્રતિવાદીઓની અપીલને મંજૂરી આપી.

આ અદાલતને કચેલી અપીલમાં અપીલકર્તાઓએ દલીલ કરી હતી કે રાજ્ય દારુબંધી અધિનિયમ હેઠળ સ્થાપિત તાડીની દુકાનો ઇ. એસ. આઇ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ સ્ટેટ ઇન્સ્યોરન્સ) (કર્મચારી વિમા કોર્ટ)અધિનિયમ હેઠળ આવરી લેવામાં આવતી નથી કારણ કે તે ઇ. એસ. આઇ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ સ્ટેટ ઇન્સ્યોરન્સ)(કર્મચારી વિમા કોર્ટ) અધિનિયમની કલમ ૧ (૫) હેઠળ રાજ્ય

સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ જાહેરનામા હેઠળ ખાસ સમાવિષ્ટ નથી; કે તાડીની દુકાનોને અધિનિયમની કલમ ૧ની પેટા કલમ (૪) ની જોગવાઈ હેઠળ મુક્તિ આપવામાં આવી છે કારણ કે તે રાજ્ય સરકારની માલિકી હેઠળ અને તેના દ્વારા નિયંત્રિત છે અને તેના કર્મચારીઓ આ અધિનિયમ હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલ સમાન અથવા તેનાથી પણ વધુ લાભોનો આનંદ માણી રહ્યા છે; અને અપીલકર્તાઓ, દારુબંધીના ઠેકેદારો હોવાથી, આ અધિનિયમ હેઠળ માત્ર તત્કાલિન નોકરીદાતાઓ છે. અને રાજ્ય સરકાર કે જે મુખ્ય નોકરીદાતા છે તેની તાબા નીચે છે. પ્રતિવાદીઓએ દલીલ કરી હતી કે અપીલકર્તાઓએ ઇ. આઈ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્ટ) કોર્ટ સમક્ષ અરજી કરી ન હતી કે અગાઉના ઠેકેદારો ઇ. એસ. આઈ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ સ્ટેટ ઇન્સ્યોરન્સ)(કર્મચારી વિમા કોર્ટ) યોજનાનું પાલન કરી રહ્યા હોવા છતાં પણ તાડીની દુકાનો આ કાયદા હેઠળ આવતી ન હતી અને તાડીની દુકાનોમાં કર્મચારીઓની સંખ્યા ઓછી હતી અને આ કાયદા હેઠળ આવતી ન હતી; કે જે તાડીની દુકાનો આ કાયદા હેઠળ આવતી હતી તે અપીલકર્તાઓ આ સમયગાળા માટે દારૂના વેપાર માટે લાઈસન્સ મેળવે તે પહેલાં જ આવી હતી.

અરજીઓ ફગાવી દેતા કોર્ટે

ઠેરવ્યુ કે :૧. તાડીની દુકાન એ એવી જગ્યા છે જ્યાં ખરીદી અને વેચાણનો વ્યવસાય ચાલી રહ્યો છે અને તાડીની દુકાન એ અનુસૂચિમાં 'દુકાન' ના શિર્ષક હેઠળ આવશે તેવું ઉચ્ચ ન્યાયાલયનું માનવું સાચું હતું. અપીલકર્તાઓએ હાઈકોર્ટના આ તારણનો ગંભીરતાથી વિરોધ કર્યો ન હતો.[૮૮૮-જી-એચ]

મેસર્સ ઇન્ટરનેશનલ ઓરે એન્ડ ફર્ટિલાઇઝર્સ (ઇન્ડિયા) પ્રા. લિ. વિ.કર્મચારી રાજ્ય વીમા નિગમ, [૧૯૮૭] ૪ એસ. સી. સી. ૨૦૩; મિસ કોચીન શિપિંગ કંપની.ઇ. એસ. એલકોર્પોરેશન, [૧૯૯૨] ૪ એસ. સી. સી. ૨૪૫ અને એમ્પ્લોઇઝ સ્ટેટ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્પોરેશન વિ. આર. કે. સ્વામી એન્ડ ઓર્સ, (૧૯૯૪) I એસ. સી. સી. ૪૪૫ પર આધાર રાખ્યો હતો.

૨. કર્મચારી રાજ્ય વીમા અધિનિયમ, ૧૯૪૮ની કલમ ૧ની પેટા-કલમ (૪) ની જોગવાઈ હેઠળ આશ્રય લેવા માટે, અપીલકર્તાઓએ સંતોષ માનવો પડશે કે તેમની સંસ્થાઓ સરકારની હતી અથવા સરકારના નિયંત્રણ હેઠળ હતી; અને તેમની સંસ્થાઓના કર્મચારીઓને અન્યથા આ અધિનિયમ હેઠળના લાભો કરતાં નોંધપાત્ર રીતે સમાન અથવા બેતર લાભો મળી રહ્યા હતા. દારૂના વેપારમાં રાજ્યનો એકાધિકાર છે પરંતુ તે રાજ્ય માટે તે અધિકાર સાથે ભાગ લેવા માટે ખુલ્લું છે જેથી લાઈસન્સધારકોને દારૂનો વેપાર કરવાનો વિશેષાધિકાર આપવામાં આવે.રાજ્ય દારુબંધી અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ, દારૂ સાથે સંબંધિત

લાઈસન્સના નિયમો અને શરતો માત્ર નિયમનકારી છે.આમાંથી કોઈ પણ જોગવાઈ તેમાં સમાવિષ્ટ નિયમનકારી પગલાંને આધિન લાઈસન્સધારક દ્વારા વ્યવસાય ચાલુ રાખવાના અધિકારમાં દખલ કરતી નથી.અપીલકર્તાઓને આપવામાં આવેલા લાઈસન્સ હેઠળ દારૂનો વેચાણ અને વેપાર હાથ ધરવાની બી બાબતમાં, અપીલકર્તાઓ દ્વારા તે દર્શાવવામાં આવ્યું નથી કે રાજ્ય કેવી રીતે તાડીની દુકાનો પર આર્થિક, કાર્યાત્મક અને વહીવટી રીતે પ્રભુત્વ ધરાવે છે અથવા તેનું નિયંત્રણ કરે છે.તેથી કાયદાની કલમ ૧ની પેટા કલમ (૪) ની જોગવાઈમાં અપીલકર્તાઓની તાડીની દુકાનોને આવરી લેવામાં આવી ન હતી અને ન તો રાજ્ય કે ન તો દારૂબંધી વિભાગ અપીલકર્તાઓના વ્યવસાયના સંચાલનના ચિત્રમાં આવ્યો હતો.હકીકતોની વાત કરીએ તો, રાજ્ય સરકારની નાણાકીય બાબતોમાં અને અપીલકર્તાઓ દ્વારા કાર્યકારી અથવા વહીવટી રીતે દારૂનો વ્યવસાય ચલાવવામાં કોઈ ભાગીદારી નહોતી.આમ, ઉચ્ચ અદાલતે સાચો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે અપીલકર્તાઓની તાડીની દુકાનો ન તો રાજ્ય સરકારની હતી અને ન તો તેના નિયંત્રણ હેઠળ હતી.[૮૮૯-એ-ઈ]

પ્રદીપકુમાર નિસવાસ વિરુદ્ધ ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ કેમીકલ બાયોલોજી અને બીજાઓ.

૩. અપીલકર્તાઓ દ્વારા કર્મચારી વિમા કોર્ટ (એમ્પલોયમેન્ટ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્ટ) અથવા હાઈકોર્ટ સમક્ષ કોઈ અરજી અથવા પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા કે વિવાદીત તાડીની દુકાનોમાં શરૂઆતથી કેટલા કર્મચારીઓ કામ કરી રહ્યા હતા અથવા નવા લાઈસન્સધારકો તાડીની દુકાનોમાંથી બહાર નીકળતા કર્મચારીઓની સંખ્યાને બદલી અથવા ઘટાડી શકે છે કે કેમ. અરજીઓની ગેરહાજરીમાં, હાઈકોર્ટ કાયદાની કલમ ૧ (૬) ના આધારે અપીલકર્તાઓ વતી વિનંતી કરવામાં આવેલી દલીલને નકારી કાઢવામાં યોગ્ય હતી. કાયદાની કલમ ૧ (૬) પર આધારિત કાયદાનો પ્રશ્ન આ અદાલત દ્વારા યોગ્ય કેસમાં નિર્ણય લેવા માટે ખુલ્લો મૂકવામાં આવ્યો છે. [૮૯૦-૮-ડી]

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:

સિવિલ અપીલ નંબર ૬૪૮૬-૬૪૯૪/૨૦૦૧

૧૯૯૮ ના એમ. એફ. એ. નંબર ૧૧૫૨, ૧૩૫૬, ૧૪૩૪, ૧૩૫૩, ૧૩૬૩, ૧૪૩૩, ૧૩૬૨, ૧૩૬૧ અને ૧૩૦૧ માં કેરળ હાઈકોર્ટના તારીખ ૧૮.૧૨.૯૯ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાઓ તરફે સુનીલ ગુપ્તા, રોય અબ્રાહમ, સુશ્રી સીમા જૈન અને હિમિંદર લાલ.પ્રતિવાદીઓ તરફે સી. એસ. રાજન, વી. જે. ફાન્સિસ, પી. એલ. જોસ અને જેનિસ ફાન્સિસ.

કોર્ટનો ચુકાદો શિવરાજ વી. પાટીલ, ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો : અપીલકર્તાઓ આપેલ સમયગાળા દરમિયાન તાડીની દુકાનોના સંદર્ભમાં ઠેકેદારો હતા. કેરળ સરકારના દારુબંધી વિભાગ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી વાર્ષિક હરાજના આધારે તાડીની દુકાનો ચલાવવામાં આવતી હતી. મહેસૂલ વિભાગ અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા સમયાંતરે તાડીની દુકાનો ચલાવવા માટે વિવિધ માર્ગદર્શિકાઓ બહાર પાડવામાં આવતી હતી. અપીલકર્તાઓ અનુસાર, પ્રશ્નાધીન સમયગાળા દરમિયાન તોડીની દુકાનોમાં કામ કરતા કર્મચારીઓને મુખ્યત્વે એવા કારણસર ઇએસઆઈ યોજના હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યા ન હતા કે ઇએસઆઈ યોજનાની જોગવાઈઓ તોડીની દુકાનોને લાગુ પડતી ન હતી; અને જો એમ માની પણ લઈએ કે કર્મચારી રાજ્ય વીમા અધિનિયમ, ૧૯૪૮ (ટૂંકમાં 'અધિનિયમ') પાછલા વર્ષોમાં તોડીની દુકાનોને લાગુ પડતો હતો, તો પણ તે અપીલકર્તાઓ માટે કોઈ સતત જવાબદારી ઊભી કરતો નથી. સામાવાળા નિગમના અધિકારીઓ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલા નિરીક્ષણના આધારે, સામાવાળાઓએ એવું વલણ અપનાવ્યું હતું કે તાડીની દુકાનો આ કાયદા હેઠળ આવરી લેવામાં આવી હતી અને યોગદાનનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હતું;

યોગદાનની રકમની વસૂલાત માટે પણ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી.તે તબક્કે અપીલકર્તાઓએ કર્મચારી વીમા અદાલત (એલ કોર્ટ) નો સંપર્ક કરીને એવી જાહેરાત કરવાની માંગ કરી હતી કે ૧૯૯૧-૧૯૯૪ સમયગાળા દરમિયાન અપીલકર્તાઓ દ્વારા ચલાવવામાં આવતી તાડીની દુકાનોને ઇ. એસ. આઈ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ સ્ટેટ ઇન્સ્યોરન્સ) યોજના હેઠળ લાવી શકાતી નથી અને તેથી, યોગદાન ચૂકવવાની કોઈ જવાબદારી તેમના પર લાદવામાં આવી શકતી નથી.

પ્રતિવાદીઓના જણાવ્યા અનુસાર તાડીની દુકાનો ૧૯૮૩ થી ઇ. એસ. આઈ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ સ્ટેટ ઇન્સ્યોરન્સ) યોજના દ્વારા આવરી લેવામાં આવી હતી અને જ્યારે નિરીક્ષણ હાથ ધરવામાં આવ્યું ત્યારે જ જાણવા મળ્યું હતું કે અપીલકર્તાઓએ તેમના લાઈસન્સના સમયગાળા દરમિયાન યોગદાન ચૂકવ્યું ન હતું; કવરેજની વાતચીત અને યોગદાનની ચુકવણીની માંગ હોવા છતાં અપીલકર્તાઓએ જવાબ આપ્યો ન હતો અને તે સંજોગોમાં મહેસૂલ વસૂલાતની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. પ્રતિવાદીઓના જણાવ્યા અનુસાર તેમના દ્વારા લેવામાં આવેલી કાર્યવાહીમાં કોઈ ગેરકાયદેસરતા નહોતી.અપીલકર્તાઓએ તેમના જવાબના નિવેદનમાં તેમના કેસને વિસ્તૃત કરતા દલીલ કરી હતી કે, જો એમ માની પણ લઈએ કે અગાઉના કોન્ટ્રાક્ટરો ઇએસઆઈ યોજનાનું પાલન કરતા હતા, તો પણ તે અપીલકર્તાઓને કવરેજ ચાલુ રાખવા માટે કોઈ પણ રીતે જવાબદાર બનાવતા નથી કારણ કે તોડીની દુકાનોના કામદારોને આ

અધિનિયમની લાગુ પડવાની બાબત જ અચોક્કસ હતી. તે તેમનો આગળનો કેસ હતો કે જ્યાં સુધી તાડીની દુકાનોની વાત છે ત્યાં સુધી અપીલકર્તાઓને મુખ્ય નોકરીદાતા તરીકે ગણી શકાય નહીં કારણ કે કોઈ એજન્ટ દ્વારા તાડીની દુકાનો ચલાવવાની જવાબદારી અધિનિયમ હેઠળ સંપૂર્ણપણે દારુબંધી વિભાગની હતી; તેથી, દારુબંધી વિભાગ તાડીની દુકાનોના માલિક અને મુખ્ય નોકરીદાતા હતા; તાડીની દુકાનોની કામગીરી દારુબંધી અધિનિયમ અને નિયમોની જોગવાઈઓ દ્વારા આવરી લેવામાં આવી હતી, કેરળ દુકાનો અને વ્યાપારી સંસ્થાઓ અધિનિયમની જોગવાઈઓ દ્વારા નહીં; તાડીની દુકાનોમાં કામદારો (કર્મચારી)ના લાભ માટે અલગ કાયદો અને યોજનાઓ છે, જે તે યોજના એટલે કે, કેરળ તાડી કામદાર કલ્યાણ ભંડોળ અધિનિયમ અને યોજના હેઠળ ઘડવામાં આવી છે. ; કેરળ તાડી કામદાર કલ્યાણ ભંડોળ અધિનિયમ અને યોજના હેઠળ કામદારોને મળતા લાભો તેમના માટે વધુ ફાયદાકારક હતા; તાડીની દુકાન ચલાવવા માટે ઠેકેદારને આપવામાં આવેલું લાઈસન્સ દુકાનો અને સંસ્થાઓ અધિનિયમ હેઠળ દુકાનો અને અન્ય સંસ્થાઓના માલિકોને આપવામાં આવેલા લાઈસન્સ જેવું નથી. તાડીની દુકાનો અલગ જ વર્ગની સંસ્થા છે; જો સરકારનો ઈ. એસ. આઈ. યોજનાના દાયરામાં તાડીની દુકાનોને પણ સામેલ કરવાનો કોઈ ઈરાદો હોત, તો તેમને કાયદાની કલમ ૧ (૫) હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલી સૂચનામાં સ્થાન મળ્યું હોત. તાડીની દુકાનોના ઠેકેદારો તરીકે અપીલકર્તાઓ અનુસાર, વધુમાં વધુ, તેમની ભૂમિકા માત્ર તત્કાલિન

નોકરીદાતાની હતી; આ કાયદો તાડીની દુકાનોને લાગુ પડે છે એમ માનીને પણ ફાળો ચૂકવવાની પ્રાથમિક જવાબદારી દારુબંધી વિભાગ કે જે મુખ્ય નોકરીદાતા છે તેની હતી.

કર્મચારી વિમા (એમ્પ્લોયમેન્ટ ઇન્સ્યોરન્સ) કોર્ટે હકીકતો, સંબંધિત દલીલો પર વિચાર કર્યા પછી અને અધિનિયમ અને દારુબંધી અધિનિયમ અને નિયમોની જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી તારણ કાઢ્યું હતું કે તાડીની દુકાનો એ સંસ્થાઓ હતી કે જે સરકારી વિભાગની હતી અથવા તેના નિયંત્રણ હેઠળ હતી અને તે દુકાનોમાં કામ કરતા કર્મચારીઓ ઇ. એસ. આઈ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ સ્ટેટ ઇન્સ્યોરન્સ) યોજના દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલા કેસોમાં આપવામાં આવતા લાભો જેવા જ લાભોને નોંધપાત્ર રીતે ભોગવી રહ્યા હતા.આ દ્રષ્ટિકોણમાં કર્મચારી વિમા (એમ્પ્લોયમેન્ટ ઇન્સ્યોરન્સ) કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો હતો કે ઇ. એસ. આઈ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ સ્ટેટ ઇન્સ્યોરન્સ) યોજનાની જોગવાઈઓ સંબંધિત સમયગાળા દરમિયાન અપીલકર્તાઓની તાડીની દુકાનોમાં કામ કરતા કર્મચારીઓને લાગુ પડતી નથી. કોર્ટે એ પણ સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે કાયદાની કલમ ૧ (૪) ની જોગવાઈને ફક્ત ૨૦.૧૦.૧૯૮૯ ની અસર સાથે કાયદાના પુસ્તકમાં ઉમેરવામાં આવી હોવાથી, અગાઉના સમયગાળા માટે યોગદાન માટેની કોઈપણ માંગને અલગ રીતે જોવી પડશે.આ દ્રષ્ટિકોણમાં કર્મચારી વિમા કોર્ટ (એમ્પ્લોયમેન્ટ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્ટ) કોર્ટે અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં

આવેલી અરજીઓને મંજૂરી આપી અને તેમને રાહત આપી.પ્રતિવાદીઓએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ પરચુરણ પ્રથમ અપીલ દાખલ કરીને કર્મચારી વિમા કોર્ટ (એમ્પલોયમેન્ટ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્ટ) કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોની માન્યતા અને ચોકસાઈને પડકાર્યો હતો.ઉચ્ચ અદાલતે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી અને તેમના દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી સંબંધિત દલીલોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, અપીલને મંજૂરી આપી અને કર્મચારી વિમા કોર્ટ (એમ્પલોયમેન્ટ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્ટ) કોર્ટના ચુકાદાને રદ કર્યો.તેથી આ અપીલ અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવે છે જે વિવાદિત સામાન્ય ચુકાદાની માન્યતા અને ખરાપણા પર સવાલ ઉઠાવે છે.

આ અદાલતે ૯.૫.૨૦૦૦ પર આ પ્રશ્ન સુધી મર્યાદિત નોટિસ જારી કરી હતી કે શું કાયદાની જોગવાઈઓ કેરળ રાજ્યમાં તાડીની દુકાનોના કર્મચારીઓને લાગુ પડે છે કે કેમ.ત્યારબાદ ૧૩.૯.૨૦૦૧ ના રોજ પરવાનગી આપવામાં આવી હતી.

કાયદાની કલમ ૧ નિચે મુજબ છે: _

"૧.ટૂંકું શીર્ષક, વિસ્તાર, પ્રારંભ અને ઉપયોગ.- (૧) આ કાયદાને કર્મચારી રાજ્ય વીમા કાયદો, ૧૯૪૮ કહી શકાય.

(૨) તે સમગ્ર ભારતમાં લાગુ પડે છે.

(૩) આ અધિનિયમ તેની વિવિધ જોગવાઈઓ માટે અને વિવિધ રાજ્યો માટે અથવા તેના જુદા જુદા ભાગો માટે કેન્દ્ર સરકાર સત્તાવાર રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા નક્કી કરે તેવી તારીખ અથવા તારીખો પર અમલમાં આવશે અને આ અધિનિયમની વિવિધ જોગવાઈઓ ના અમલીકરણ માટે જુદી જુદી તારીખો નક્કી કરી શકાય છે.

(૪) પ્રથમ વખત, તે મોસમી કારખાનાઓ સિવાય સરકારના કારખાનાઓ સહિત તમામ કારખાનાઓને લાગુ પડશે:

પરંતુ આ પેટા-કલમમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ સરકારની માલિકીની અથવા તેના નિયંત્રણ હેઠળની ફેક્ટરી અથવા સંસ્થાને લાગુ પડશે નહીં, જેના કર્મચારીઓને અન્યથા આ અધિનિયમ હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવેલા લાભો કરતાં નોંધપાત્ર રીતે સમાન અથવા બહેતર લાભો પ્રાપ્ત થાય છે.

(૫) યોગ્ય સરકાર, કોર્પોરેશન સાથે પરામર્શ કરીને અને જ્યાં રાજ્ય સરકાર યોગ્ય સરકાર હોય, ત્યાં કેન્દ્ર સરકારની મંજૂરી સાથે, સત્તાવાર રાજપત્રમાં સૂચના દ્વારા આમ કરવાના તેના ઇરાદાની છ મહિનાની નોટિસ આપ્યા પછી, આ અધિનિયમ અથવા તેમાંથી કોઈપણની જોગવાઈઓ અન્ય કોઈપણ સંસ્થા અથવા સંસ્થાઓના વર્ગ, ઔદ્યોગિક, વ્યાપારી, કૃષિ અથવા અન્યથા સુધી વિસ્તારી શકે છે:

પરંતુ જ્યાં આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ રાજ્યના કોઈ પણ ભાગમાં અમલમાં મૂકવામાં આવી હોય, ત્યાં ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ તે ભાગની અંદરની આવી કોઈ પણ સંસ્થા અથવા સંસ્થાઓના વર્ગને લાગુ પડશે, જો આ જોગવાઈઓ તે રાજ્યના અન્ય ભાગમાં સમાન સંસ્થા અથવા સંસ્થાઓના વર્ગને લાગુ કરવામાં આવી હોય.

(૬) કોઈપણ સમયે તેમાં કાર્યરત વ્યક્તિઓની સંખ્યા આ અધિનિયમ દ્વારા અથવા તે હેઠળ નિર્દિષ્ટ મર્યાદાથી નીચે આવે છે અથવા તેમાં ઉત્પાદન પ્રક્રિયા સહાય અથવા સત્તા સાથે ચાલુ રહેવાનું બંધ કરે છે તે છતાં આ અધિનિયમ દ્વારા સંચાલિત ફેક્ટરી અથવા સંસ્થા આ અધિનિયમ દ્વારા લાગુ રહેશે.

કેરળ રાજ્યએ કાયદાની કલમ ૧ ની પેટા-કલમ (૫) હેઠળ આપવામાં આવેલી સત્તાનો ઉપયોગ કરીને ૧૮.૯.૧૯૭૪ તારીખે એક જાહેરનામું બહાર પાડ્યું હતું, જેમાં કાયદાની જોગવાઈઓને અનુસૂચિમાં નિર્દિષ્ટ સંસ્થાઓના વર્ગો સુધી અધિસૂચના સુધી લંબાવવામાં આવી હતી.

અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે વિનંતી કરી હતી કે (૧) કેરળ દારુબંધી અધિનિયમ હેઠળ સ્થાપિત તાડીની દુકાનો આ અધિનિયમ હેઠળ આવરી લેવામાં આવતી નથી કારણ કે કાયદાની કલમ ૧ (૫) હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલી સૂચનામાં તેનો ખાસ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી; જોકે સરકારે ખાસ કરીને હોટલ અને રેસ્ટોરન્ટનો સમાવેશ કર્યો હતો, જેને ૧૯૭૪માં જાહેરનામું બહાર પાડતી વખતે જાણીજોઈને તાડીની દુકાનોમાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યા હતા; આ બાકાત એટલા માટે હતો કારણ કે તાડીની દુકાન સાથે જોડાયેલા કર્મચારીઓ દારુબંધી કલ્યાણ ભંડોળ અધિનિયમ હેઠળ નોંધપાત્ર રીતે સમાન અથવા તેનાથી પણ વધુ લાભોનો આનંદ માણી રહ્યા છે; તેથી ઉચ્ચ અદાલતે તાડીની દુકાનોને આ અધિનિયમ હેઠળ આવરી લેવાનો નિર્ણય ખોટો હતો. (૨) તાડીની દુકાનો રાજ્ય સરકારની માલિકીની અને તેના દ્વારા નિયંત્રિત હતી અને આ દુકાનોના કર્મચારીઓને અન્યથા કાયદા હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવતા લાભો કરતાં નોંધપાત્ર રીતે સમાન અથવા બહેતર લાભો મળતા હતા; તેના કારણે કાયદાની કલમ ૧ (૪) ની જોગવાઈના આધારે

તાડીની દુકાનોને કાયદાના કાર્યક્ષેત્રમાંથી બાકાત રાખવામાં આવી હતી; કોઈ પણ માદક પદાર્થનો વ્યવસાય કરવા માટે રાજ્ય એકમાત્ર સત્તા છે અને કોઈ પણ નાગરિકને આવો વ્યવસાય કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી; અપીલકર્તાઓ માત્ર સરકારી દારુબંધી વ્યવસાય ચલાવવા માટે લાઇસન્સધારક (દારુબંધી હેકેદારો તરીકે ઓળખાય છે) હોવાથી, રાજ્ય સરકાર હેઠળ માત્ર તાત્કાલિક નોકરીદાતાઓ હતા અથવા તેનો દારુબંધી વિભાગ, જે મુખ્ય નોકરીદાતા છે; દારુબંધી અધિનિયમની વિવિધ જોગવાઈઓ, નિયમો અને લાઇસન્સની શરતો પરથી તે સ્પષ્ટ છે કે વ્યવસાય ચલાવવાની સત્તા માત્ર મર્યાદિત છે અને મુખ્ય સત્તાઓ સરકાર પાસે જ નિહિત છે.(૩) અપીલકર્તાઓની સંસ્થાઓ, એટલે કે તાડીની દુકાનોને આ કાયદા દ્વારા આવરી લેવામાં આવી હોવા છતાં, તેઓ કાયદાની કલમ ૧ (૬) ના આધારે સંચાલિત રહેવાનું ચાલુ રાખશે, તેમ છતાં તે સાચું નથી કે કાયદાની કલમ ૧ ની પેટા-કલમ (૬) એક સુધારા દ્વારા ૨૦.૧૦.૧૯૮૯ થી અમલમાં આવી હતી; એમ ધારીને પણ કે આ કાયદો ૨૦.૧૦.૧૯૮૯ ના રોજ લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો, કારણ કે તે પોતે જ અપીલકર્તાઓને આપમેળે કાયદો લાગુ પાડશે નહીં કારણ કે તેઓએ પ્રથમ વખત વર્ષમાં ૧૯૯૧-૯૨માં વિવાદીત તાડીની દુકાનો ચલાવવાનો કરાર કર્યો હતો.

વિરોધમાં, પ્રતિવાદીઓ વતી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે અપીલકર્તાઓ વતી ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલોને નકારી કાઢતી પ્રતિવાદીઓની અરજી સ્વીકારવાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે હાઈકોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા કારણોને ટેકો આપતી રજૂઆતો કરી હતી. તેમણે ખાસ ધ્યાન દોર્યું હતું કે કર્મચારી વિમા કોર્ટ (એમ્પલોયમેન્ટ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્ટ) કોર્ટ સમક્ષ, જેમ કે વિવાદિત ચુકાદામાં હાઈકોર્ટ દ્વારા અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું, અપીલકર્તાઓએ ખાસ દલીલ કરી ન હતી કે તાડીની દુકાનો અગાઉ આ કાયદા હેઠળ આવતી ન હતી; અપીલકર્તાઓએ માત્ર એવી દલીલ કરી હતી કે રાજ્યમાં ચાલતી તાડીની દુકાનો આ કાયદા હેઠળ આવતી નથી; તે તેમનો કેસ પણ ન હતો કે તાડીની દુકાનોમાં કર્મચારીઓની સંખ્યા આ કાયદા હેઠળ આવતી સંખ્યા કરતા પણ ઓછી હતી.

બંને પક્ષોની રજૂઆતો પર કાળજીપૂર્વક વિચારણા કર્યા પછી અને આ કેસોમાં મળેલા તથ્યો અને સંજોગોના પ્રકાશમાં વિવાદિત ચુકાદામાં હાઈકોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલી ચર્ચા અને કારણોને જોયા પછી અમે વિવાદિત ચુકાદામાં ખામી શોધી શકતા નથી. કાયદાની કલમ ૧ (૫) હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલ જાહેરનામા દ્વારા તાડીની દુકાનોને આવરી લેવામાં આવતી નથી તેવી દલીલને ધ્યાનમાં લેતા ઉચ્ચ અદાલતે મેસર્સ ઇન્ટરનેશનલ ઓર એન્ડ ફર્ટિલાઇઝર્સ (ઇન્ડિયા) પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ આ અદાલતના ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો અને તેનું પાલન કર્યું હતું. કર્મચારી રાજ્ય વીમા નિગમ, [૧૯૮૭] ૪

એસસીસી ૨૦૩, મેસર્સ કોચીન શિપિંગ કો. લિ. ઇ. એસ. આઇ. (એમ્પ્લોયમેન્ટ સ્ટેટ ઇન્સ્યોરન્સ) કોર્પોરેશન, [૧૯૯૨] ૪ એસ. સી. સી. ૨૪૫ અને અન્યો કર્મચારી રાજ્ય વીમા કોર્પોરેશન વિરુદ્ધ આર. કે. સ્વામી અને અન્યો અન્ય, [૧૯૯૪] ૧ એસ. સી. સી. ૪૪૫. સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતના ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે તેમ, ઉચ્ચ અદાલતનું એવું માનવું યોગ્ય હતું કે, "તાડીની દુકાન એ એક એવી જગ્યા છે જ્યાં ખરીદી અને વેચાણનો વ્યવસાય ચાલી રહ્યો છે. તેથી, અમારા મતે, તાડીની દુકાન અનુસુચિમાં 'દુકાન' ની એન્ટ્રી હેઠળ આવશે. અમે અહીં ઉમેરી શકીએ છીએ કે અપીલકર્તાઓ હાઈકોર્ટના આ તારણ પર ગંભીરતાથી વિવાદ કરવાની સ્થિતિમાં ન હતા. કાયદાની કલમ ૧ની પેટા-કલમ (૪) ની જોગવાઈ હેઠળ આશ્રય લેવા માટે અપીલકર્તાઓએ સંતોષ માનવો પડશે કે (૧) તેમની સંસ્થાઓ સરકારની હતી અથવા સરકારના નિયંત્રણ હેઠળ હતી; અને (૨) તેમની સંસ્થાઓના કર્મચારીઓ અન્યથા આ કાયદા હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવતા લાભો કરતાં નોંધપાત્ર રીતે સમાન અથવા બહેતર લાભો મેળવી રહ્યા હતા. ઉચ્ચ અદાલતે સાચો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે અપીલકર્તાઓની તાડીની દુકાનો ન તો સરકારની હતી અને ન તો તે સરકારના નિયંત્રણ હેઠળ હતી. જો શરતોની પ્રથમ જરૂરિયાત પોતે સંતોષાતી નથી, તો શરતોની બીજી જરૂરિયાતની સંતોષ બાબતે તપાસ કરવી બિનજરૂરી બની જાય છે. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે દારૂના વેપારમાં રાજ્યનો એકાધિકાર છે, પરંતુ લાઈસન્સધારકોને દારૂના વેપારને આગળ વધારવાનો

વિશેષાધિકાર આપવા માટે રાજ્ય તે અધિકાર સાથે ભાગ લેવા માટે તૈયાર છે.દારુબંધી અધિનિયમ હેઠળ તાડીની દુકાનો ચલાવવાના અધિકારની વાર્ષિક હરાજી કરવામાં આવે છે અને દારુબંધી અધિનિયમ, નિયમો અને લાઇસન્સની શરતોને આધિન દારૂનો વ્યવસાય કરવા માટે લાઇસન્સ આપવામાં આવે છે.દારુબંધી અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ અને વ્યવસાયની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને લાઇસન્સના નિયમો અને શરતો, એટલે કે દારૂ સાથે વ્યવહાર, નિયમનકારી છે.અધિનિયમ, નિયમો અને લાઇસન્સની શરતોની આ જોગવાઈઓમાંથી કોઈ પણ તેમાં સમાવિષ્ટ નિયમનકારી પગલાંને આધિન લાઇસન્સધારક દ્વારા વ્યવસાય ચાલુ રાખવાના અધિકારમાં દખલ કરતી નથી.અપીલકર્તાઓને આપવામાં આવેલા લાઇસન્સ હેઠળ દારૂનો વેપાર અને વેપાર કરવાની બાબતમાં તે આપણને બતાવવામાં આવ્યું નથી કે નાણાકીય, કાર્યાત્મક અને વહીવટી રીતે રાજ્યનું પ્રભુત્વ કે નિયંત્રણ કેટલું હતું.આ કેસની હકીકતોને જોતાં, દારુબંધી અધિનિયમની જોગવાઈઓ અને લાઇસન્સના નિયમો અને શરતોને ધ્યાનમાં રાખીને, લાઇસન્સધારકો દ્વારા દારૂના વેપાર અંગે રાજ્ય સરકારનું નિયંત્રણ માત્ર નિયમનકારી હતું.પ્રદીપ કુમાર બિસ્વાસ વિરુદ્ધ ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ કેમિકલ બાયોલોજી અને અન્યો, [૨૦૦૨] ૫ એસ. સી. સી. ૧૧૧ કેસમાં આ અદાલતના બંધારણીય ખંડપીઠે તાજેતરમાં આપેલા ચુકાદામાં કાયદાની કલમ ૧ની પેટા-કલમ (૪) ની જોગવાઈમાં સરકારની માલિકીની અથવા તેના નિયંત્રણ હેઠળની સ્થાપનાના સંદર્ભમાં આપેલા

પરીક્ષણો દ્વારા ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હતો, ઉચ્ચ અદાલત તેના નિષ્કર્ષમાં સાચી હતી કે ઉપરોક્ત જોગવાઈમાં અપીલકર્તાઓની તાડીની દુકાનોને આવરી લેવામાં આવી નથી અને ન તો રાજ્ય સરકાર કે ન તો દારુબંધી વિભાગ અપીલકર્તાઓના વ્યવસાયના સંચાલનના ચિત્રમાં આવ્યો હતો.આ હકીકતો પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે નાણાંની બાબતમાં રાજ્યની કોઈ ભાગીદારી નહોતી અને અપીલકર્તાઓ દ્વારા દારૂના વ્યવસાયને કાર્યાત્મક અથવા વહીવટી રીતે ચલાવવામાં કોઈ સરકારી ભાગીદારી નહોતી.તેથી અમે અપીલકર્તાઓ વતી રજૂ કરવામાં આવેલી બીજી દલીલમાં કોઈ યોગ્યતા જોતા નથી.ઉચ્ચ અદાલતે વિવાદિત ચુકાદામાં યોગ્ય રીતે ધ્યાન દોર્યું હતું કે અપીલકર્તાઓએ ઇ.આઈ. (કર્મચારી વિમા) કોર્ટ સમક્ષ અરજી કરી ન હતી કે તાડીની દુકાનો અગાઉ આ કાયદા હેઠળ આવરી લેવામાં આવી ન હતી.પ્રતિવાદીઓના જણાવ્યા અનુસાર અપીલકર્તાઓ સંબંધિત સમયગાળા માટે દારૂના વેપાર માટે લાઈસન્સ મેળવે તેના ઘણા સમય પહેલા આ કાયદા હેઠળ તાડીની દુકાનોને આવરી લેવામાં આવી હતી.અપીલકર્તાઓએ માત્ર એવી દલીલ કરી હતી કે રાજ્યમાં કાર્યરત તાડીની દુકાનો આ કાયદા હેઠળ આવતી નથી. ઉપર પહેલેથી જ નોંધ્યું છે તેમ, આ અરજી હાઈકોર્ટ દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી હતી, જેની સાથે અમે સંમત છીએ.શરૂઆતથી જ તાડીની દુકાનોમાં કેટલા કર્મચારીઓ કામ કરી રહ્યા હતા અથવા લાઈસન્સધારકો બદલાયા હોવા છતાં તે જ કર્મચારીઓએ તે દુકાનોમાં કામ કરવાનું ચાલુ રાખ્યું/જરૂરી હતું કે કેમ અથવા નવા લાઈસન્સધારકો હાલની

તાડીની દુકાનોમાં કર્મચારીઓની સંખ્યાને બદલી અથવા ઘટાડી શકે છે કે કેમ તે અંગે ઇ.આઈ. (કર્મચારી વિમા) કોર્ટ અથવા હાઈકોર્ટ સમક્ષ કોઈ અરજી કે સામગ્રી રજૂ કરવામાં આવી ન હતી. જરૂરી અરજીઓની ગેરહાજરીમાં ઉચ્ચ અદાલતે કાયદાની કલમ ૧(૬) ના આધારે અપીલકર્તાઓ વતી વિનંતી કરવામાં આવેલી દલીલને નકારી કાઢી હતી. કાયદાની કલમ ૧(૬) પર આધારિત કાયદાનો પ્રશ્ન યોગ્ય કેસમાં નિર્ણય લેવા માટે ખુલ્લો મૂકવામાં આવ્યો છે.

આમ, અપીલકર્તાઓ વતી રજૂ કરવામાં આવેલી કોઈપણ દલીલોમાં અમને કોઈ યોગ્યતા મળતી નથી. અમારા મતે, વિવાદિત ચુકાદામાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી. તેથી ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ વિના અપીલ રદ કરવામાં આવે છે.

અરજીઓ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*